

Sofi Oksanen

Het hondenpark

VERTAALD DOOR
ANNEMARIE RAAS

2020 Prometheus Amsterdam

Helsinki

2016

Misschien was alles anders gegaan als ik haar meteen had herkend en zo verstandig was geweest te vluchten. Maar dat deed ik niet; ik draaide zelfs mijn hoofd niet om toen er een onbekende vrouw op het uiteinde van het bankje ging zitten, een vrouw die zich zo traag bewoog dat het op problemen duidde. Ik hoopte dat ze begreep dat ik geen zin had in een gesprekje en liet de pagina's van het boek op mijn schoot luidruchtig ritselen. Ik was niet omwille van gezelschap in het park.

Het boek kwam uit een bibliotheek die op slechts een steenworp afstand van het park met de omheinde uitlaatplaats voor honden lag. Dankzij mijn tas, die uitpuilde van de romans, leken mijn uitstapjes naar het park heel gewoon. Als iemand iets kwam vragen, zei ik dat ik veel van dieren hield en graag toekeek terwijl ze in actie waren, maar dat ik vanwege een allergie zelf geen huisdieren kon nemen. Ook de vrouw die naast mij was gaan zitten had geen hond bij zich; dat werd ik gewaar, maar verder hield ik mijn aandacht op de weg naast het park gericht. Ik wierp een steelse blik op mijn horloge, ook al was ik op tijd. Ik was bang dat ik voor niets was gekomen.

De vrouw strekte haar benen en rekte zich uit, zoals mensen vaak doen wanneer ze zich afvragen hoe ze het gesprek kunnen openen: gapen, je jas rechtekken of je handen bewegen vormde de inleiding tot opmerkingen over het weer of andere triviali-

teiten. Toch kwam er geen vraag over mijn boek, geen platitude over de temperatuur.

Ik schoof naar het andere uiteinde van het bankje, nam afstand tot de indringer. Ik was de laatste tijd met een nieuwe blik naar de andere lanterfanters in het park gaan kijken. Langzaam voortschuifelende AOW'ers en werklozen hadden een excuus nodig om naar buiten te gaan. Misschien zou ik op een dag ook zo iemand zijn, wanneer de werkelijke reden voor mijn parkbezoekjes niet meer bestond en ik niet meer volgens mijn agenda hoefde te leven. Ook ik zou willen dat de buren hoorden hoe mijn voordeur in het slot viel, ten teken van het feit dat ik voldoende bezigheden had, en vrienden om naartoe te gaan, en ik zou hierheen komen om bij de wereld betrokken te zijn door het leven van anderen te aanschouwen.

De witte dwergschnauzer die het hondenpark naderde kreeg bewonderende blikken van voorbijgangers. De vrouw naast mij spitste haar oren. Ze leunde iets voorover en ik verwachtte dat ze eindelijk de moed had verzameld om iets te zeggen, misschien over de fotogeniek getrimde hond of zijn voorbeeldige gedrag, maar ze zweeg nog steeds.

I

ONZICHTBAAR

Het dorp, Oblast Mykolajiv

2006

Toen ik de slaapkamer binnenstapte, voor het eerst sinds mijn jeugdijaren, schrok ik van de aanblik. Overal stonden en hingen ingelijste foto's van mij: op de tafel, op het ladekastje, aan de muren. Het ging hoofdzakelijk om vergeelde, uit tijdschriften geknipte advertenties die alles probeerden te slijten wat met behulp van vrouwelijke rondingen kon worden verkocht, van vlekkenmiddelen tot reserveonderdelen voor auto's. Ik had de foto's aan mijn moeder opgestuurd als bewijs van mijn modellenwerk, ervan uitgaande dat ze in een plakboek zouden eindigen, maar moeder had er een altaar uit geschapen dat de hele kamer omvatte, een altaar waarop schreeuwende kleuren en kortingspercentages met elkaar wedijverden. Op de foto's was niets feestelijks te zien, laat staan iets om met trots aan terug te denken. Ik werd er misselijk van.

Ik haalde de knipsels van de muur, veegde de foto's op het ladekastje bijeen met mijn armen en stopte de hele stapel in een kast. Ik legde een advertentie met een kluwen garen dat in de gloed van een haardvuur baadde bovenop en deed de deur dicht.

Tegen de tijd dat het avondeten werd geserveerd waren de foto's weer terug op hun plek – zelfs de advertentie voor kastanjepuree die ik zo haatte. Moeders behendigheid verbaasde me.

Ze had haar slag geslagen terwijl ik samen met tante de tuin had geïnspecteerd. Tante kwam de slaapkamer binnen, raakte mijn rug aan en fluisterde dat ik mijn moeder niet het recht

mocht ontnemen trots te zijn op haar kind. Ik kon haar niet vertellen hoe verschrikkelijk alles mislukt was. Tante keek me aan, omhelsde me.

‘We gaan meer planten verbouwen en Ivan helpt ons, het ontbreekt ons aan niets,’ zei ze. ‘Heerlijk dat we je weer thuis hebben, Olenka.’

Tante was ouder geworden, net als moeder. De hond die in de tuin de wacht hield was nieuw. Verder was er helemaal niets veranderd sinds mijn vertrek. Boven op de elektriciteitsmast bevond zich nog steeds een ooievaarsnest, ook al waren de vogels al naar het zuiden vertrokken, en naast de voordeur hingen net als altijd de jassen van mannen die al waren overleden. De ene was van mijn vader, de andere van de man van tante. Ze was de zus van mijn vader en meende dat bezoekers maar beter konden denken dat er mannen in huis waren. Na de begrafenis van mijn vader waren we bij haar ingetrokken, en nu was ik teruggekeerd in het huis van de eenzame weduwes, waar we elkaar op Internationale Vrouwendag bloemen zouden geven. Bij de gedachte daaraan vroeg ik tante of Boris nog steeds *horilka* maakte. Terwijl tante een fles ging halen kon ik eindelijk mijn schoenen voor galoches verruilen. Ze waren nieuw en licht, van silicone mischien. Speciaal voor mij gekocht waarschijnlijk.

De volgende ochtend liep ik naar de bushalte, en ik gluurde door de gaten in het hek om de tuin om te controleren in hoeverre die zichtbaar was, en hoeveel er verderop vanaf de weg over het hek heen van de tuin te zien was. Er was niets wat de aandacht trok, niemand zou het lapje grond per ongeluk aan een inspectie onderwerpen. Dat zou misschien anders worden wanneer de bloemen felrood bloeiden. Maar toch had tante gelijk: we hadden meer papavers nodig. Door mijn terugkeer was het aantal te voeden monden gegroeid, en ik had de voorgaande avond al jerrycans van dertig liter inhoud besteld, voor drinkwater. In het

buitenland was ik gewend geweest constant water te drinken, en ik was het paadje naar onze waterput helemaal vergeten. Ik wist niet hoe ik voor mijn bestelling zou betalen. De manier waarop wij fotomodellen ons gewicht in toom hielden, zou ik moeten loslaten. Maar een bredere taille was nog de minste van mijn zorgen.

Ik wilde niet dat tante op de voorstellen van Ivan zou ingaan, ik wilde geen geld van hem lenen, ik wilde het perceel met papaverbloemen niet uitbreiden, ook al had ik vertrouwen in hem en zijn wens om te helpen. Een hoog, ruisend maïsveld zou ook een groter veld met bloemen aan het oog onttrekken, en Boris, die voor ons werkte, zou best in staat zijn de uitbreiding aan te kunnen. Boris was de broer van Ivan en was als een zoon voor mijn tante. Maar toch wilde ik absoluut niet nog afhankelijker worden van de lui voor wie Ivan werkte en aan wie hij de compote leverde die hij van de papaver maakte. Dat was niet het soort toekomst dat ik voor ons in gedachten had. Als mijn gezicht genoeg geld had opgeleverd zouden we het nu niet eens over papaver hebben. De compotekeuken zou zijn gesloten en ik zou een nieuw huis voor tante hebben laten bouwen, of een appartement in de stad voor haar hebben gekocht. Ze zouden zich niet langer bij ieder teken van instabiliteit zorgen hebben hoeven maken over de gevolgen voor de uitbetaling van hun toch al ontoereikende pensioenen.

Ik had beweerd dat heimwee me ertoe had gedwongen naar huis terug te keren. Ik weet niet of iemand dat geloofde. Ik had in geen jaren geld kunnen sturen. Ik moest daar iets aan doen. Ik moest werk vinden.

Ik ging regelmatig naar de stad om personeelsadvertenties te bekijken. In dezelfde bus zat vaak ook een door hoopvolle parfumwolken omgeven kudde meisjes die op weg waren naar het Palace, waar in de conferentiezalen bruidskeuringen werden georganiseerd voor buitenlandse vrijgezellen. Bij het naderen van de bestemming spotten de kortharige dames nog wat lak in hun haar; de langharigen grepen een borstel. De kambewegingen werden begeleid door het geklik van hulzen, doosjes en zakspiegeltjes. Ik had vele jaren in achterkamertjes doorgebracht die gevuld waren met dezelfde dromen van een schitterende toekomst; het enige verschil was dat je in de parfumwolk in de bus de geur van ranzige lippenstift gewaarwerd, dat het meisje achter mij haar wangen poederde met een donsje dat in geen jaren was gewassen, en dat veel meisjes een rok droegen waarin het welbekende vachtpatroon van wilde katten terugkeerde. Ik luisterde naar hun gesprekken en vroeg me af of ook ik mijn geluk ooit op die manier zou moeten beproeven, ook al wist ik dat er geen prinses te vinden waren, hier noch ergens anders. Maar deze meisjes wisten dat nog niet, en hun opgewonden stemmen deden me terugdenken aan het moment waarop ik zelf naar Parijs was gevlucht. Ook ik was nerveus geweest, bang om iets verkeerd te doen. Ook ik had meer gewild dan mijn geboortestreek me had kunnen bieden. Die weg was bekend.

Eenmaal aangekomen vloog de zwerm meisjes de bus uit, een geur van oude cosmetica en jonge haren achterlatend; arm in

arm en met klakkende hakken liepen ze naar het hotel. Het was duidelijk dat de handel bloeide, en daardoor bedacht ik iets wat van pas zou kunnen komen.

Op weg naar het internetcafé bleef ik bij een elektriciteitspaal vol verweerde advertenties staan. Ik probeerde de bedrijven eruit te pikken die huwelijksbureaus leken te zijn. Als ik geen verzoekjes om contactopname op stroompalen, schakelkasten, telefooncellen of het internet zou vinden, zou ik wederom een hoop geld moeten uitgeven aan kranten en de pagina's met personeelsadvertenties moeten doorspitten.

Ik had meteen beet.

De huwelijksbureaus zochten niet alleen naar potentiële echtgenotes, maar ook naar taalvaardige vrouwen om te tolken. Ik scheurde een van de reepjes met een telefoonnummer die onder aan het briefje hingen af. Vervolgens dacht ik even na, en toen verwijderde ik het hele briefje van de paal, evenals een paar andere met een soortgelijke oproep, om het aantal concurrentes te verkleinen. Ik besloot diezelfde dag nog rond te bellen. Het stond vast dat ik succes zou hebben. Ik was meer dan competent. De hoop ontvouwde zich als een bloem binnen in mij en de kroonbladeren streken over mijn wangen, gaven me het zelfvertrouwen dat ik al was kwijtgeraakt.

Ik mocht meteen de volgende dag al op gesprek komen, maar de baan kreeg ik niet. Toch gaf ik niet op; ik wapperde met mijn haren en maakte een nieuwe afspraak. De opgewonden stemming van de meisjes in de bus was op mij overgesprongen, en huwelijksbureaus waren er meer dan genoeg. Op Prospekt Lenina waren er maar liefst drie, evenals op Sovjetskaja en Moskovskaja. Ik zou me verdiepen in de branche en geld sparen zoveel ik kon, en misschien zou ik er op een dag in slagen mijn eigen onderneming te starten – bijvoorbeeld een onderneming die advies gaf over het veroveren van een Oekraïens vrouwenhart, en die hielp

bij het kiezen van persoonlijke geschenken voor de beminde. We zouden de gentleman in kwestie eraan herinneren dat hij bloemen moest meenemen, zijn arm moest bieden, deuren moest openhouden en de dame moest helpen bij het uitstappen. Of anders zou ik gezichten kunnen zoeken die geschikt waren voor westerse tijdschriften, en een modellenopleiding starten in een van de vele miljoenensteden in Siberië waar sprake was van een unieke mix van nationaliteiten – een neveneffect van de Siberische straffampen. Ik had het altijd moeten afleggen tegen meisjes uit die regio. Hun bloed was afkomstig uit alle windstreken van de Sovjet-Unie – Oost-Europa, de Baltische staten, Azië en vele inheemse volken.

Maar voor een dergelijk plan was kapitaal nodig, en dat had ik nog niet. Binnenkort wel.

Ik was op weg naar het busstation toen er een meisje achter me aan kwam gerend dat me vaag bekend voorkwam. Ze groette me en zei dat ze me eerder die dag in de rijen voor de huwelijksbureaus had zien staan. Ook zij had daar haar geluk beproefd. Vandaag had ze zich als kandidaat-bruid aangemeld bij hetzelfde bureau waar ik op de baan van secretaresse had gesolliciteerd.

‘In ieder geval heb ik zo geen kosten,’ zei ze. ‘Meld je ook aan, joh.’

‘Hm, ik weet het niet.’

Ik haalde advertenties van een aantal bruidsondernemingen uit mijn tas en wilde haar om tips vragen, maar ze schudde haar hoofd voordat ik iets kon zeggen.

‘Doe geen moeite.’

‘Hoezo?’

Ik somde de talen op die ik redelijk goed beheerste. Ik sprak Engels, Frans, Russisch, Oekraïens, Estisch, Duits en zelfs een beetje Fins. Ik had me altijd al makkelijk woorden uit andere

talen kunnen inprenten. Waarschijnlijk was ik de taalvaardigste vrouw in de hele oblast, waar zelfs een gebrek heerste aan mensen die Engels konden.

‘Je vindt in no time een echtgenoot.’

‘Ik wil niet trouwen. Ik wil tolk worden. Of desnoods bij een visumagentschap werken.’

Het meisje lachte en trok haar laarzen, die waren afgezakt, op naar haar dijen. Haar rok was kort. Ik besepte dat ik me verkeerd had gekleed voor deze dag. Ik moest ook mijn andere talenten tonen.

‘Een kennis van mijn nicht werkt als assistent in een onderneming die tolken zocht, en zij vertelde wie de baan had gekregen,’ zei het meisje. ‘Een griet die verkering heeft met de zoon van de baas.’

Ik keek naar het warrige netwerk van bovenleidingen voor de trolleybussen en verlangde naar een borrel. In dit land veranderde nooit iets.

‘En toch ben je op gesprek geweest.’

‘Een mens moet alles proberen. Misschien dat de zoon van de baas precies op het moment dat ik daar ben langskomt op kantoor en verliefd wordt op mij. Zo heeft die kennis haar baan ook gekregen.’

Het meisje schudde haar haren op en knipoogde. Ik haalde een pakje dunne sigaretten uit mijn tas en bood haar er eentje aan. De gedachte dat ik moest terugkeren in die met modellenfoto’s besmeurde kamer thuis greep me naar de keel; ik vermoedde dat ik daar langer zou moeten verblijven dan ik van plan was geweest. Tante had naar kennissen van haar gebeld, moeder en Ivan eveneens. Iedereen beloofde meteen contact op te nemen als ze over een geschikte baan hoorden. Niemand had dat tot op heden gedaan.

‘Met reisdocumenten kun je goed verdienen. Je zou je eigen visumagentschap kunnen starten,’ zei het meisje. ‘Maar daar-

voor heb je contacten en een gevulde portemonnee nodig. Ik heb een beter idee.’

‘Vertel.’

‘Tijdens betogingen hebben ze mooie gezichten nodig. Je krijgt het geld handje contantje en iedereen die wil wordt toegelaten.’

Ik kon me vaag herinneren dat moeder hier iets over gezegd had. Na de Oranjerevolutie waren er op de elektriciteitspalen briefjes verschenen waarin werd gezocht naar deelnemers aan demonstraties. Om wat voor soort gebeurtenissen het ging kon uit de briefjes niet worden afgeleid. Maar de hoogte van de beloning vormde het belangrijkste lokaas en die werd altijd vermeld.

‘Mijn broer verdient het een en ander aan schreeuwdeemonstraties.’

Ik trok mijn wenkbrauwen op.

‘Nooit van gehoord? Het werk is bijna hetzelfde als meelopen in betogingen, maar dan luidruchtiger, en ze moeten aan oefeningen meedoen. Eigenlijk is dat meer voor mannen bedoeld. Ik neem aan dat je een man hebt?’

Ik schudde mijn hoofd.

‘In dat geval kun je mij meehelpen met spandoeken dragen. De busreizen duren soms lang, gezelschap zou leuk zijn. Bel me als je geïnteresseerd bent.’

Ze diepte een verscheurde advertentie op uit haar jaszak, schreef haar telefoonnummer op de achterkant en gaf me het papiertje. Ik kreeg een brok in mijn keel. Ik had haar op koffie met een cognacje willen trakteren, maar ze moest haar kind gaan ophalen bij de opvang, en de *marsjroetka* op de hoek zou zo vertrekken. Ze verdween wuivend, haar tas zwaaiend aan haar schouder, en de eenzaamheid landde als een steen op mijn hart.

Thuis werd ik door een paniekerige stemming opgewacht. Boris zat in de hoek zichzelf te wiegen; zijn handen bedekten zijn

hoofd. Moeder en tante droegen nog steeds hun begrafenis-
kledij, waarin ze zich die ochtend hadden gehuld om naar de ter-
aardebestelling van een verre verwant te gaan. Ik dacht dat er
tijdens de begrafenis iets was gebeurd, maar toen werd duidelijk
wat er aan de hand was. De compotekeuken was leeg, en ook de
tv was verdwenen. We waren beroofd. Het huis was heel even on-
bewaakt geweest, omdat wij allemaal waren vertrokken voordat
Boris was gearriveerd, en dat was een vergissing gebleken.

Ik maakte me geen zorgen over de dieven. Ivan zou ze opspo-
ren en hun gegarandeerd aan het verstand brengen dat ze zich
aan de verkeerde mensen hadden vergrepen, dat ze de hond van
de verkeerde mensen hadden bedwelmd. Maar dat zou de com-
pote niet terugbrengen. Ik herinnerde me hoe liefdevol Boris de
steeds donkerder kleurende papaverbollen had geïnspecteerd,
hoe goed hij voor de bollen en zijn keuken had gezorgd. De ro-
vers hadden het beste spul dat in de oblast te vinden was in han-
den gekregen. We hadden niets meer over.